

**Διερεύνηση των παραγόντων που συμβάλλουν στην
ψυχική ανθεκτικότητα γονέων που έχουν παιδί στο
διάχυτο αναπτυξιακό φάσμα**

**+ Τανάγρας Απόστολος
Post doc on autism,phd,med**

Στόχος και σημεία ενδιαφέροντος

Ενίσχυση της
ικανότητας και αντοχής
των γονέων παιδιών με
ΔΑΦ

Προσβολή της
αποτελεσματικότητάς
τους όταν επιχειρούν να
διαχειριστούν το
πρόβλημα της
αυτιστικής διαταραχής

Τομείς ενδιαφέροντος

Πρόσληψη της ψυχικής ανθεκτικότητας

- Επίκτητο και όχι εγγενές προσωπικό χαρακτηριστικό
- Εν πολλοίς εξαρτάται από τις υποστηρικτικές σχέσεις των γονέων, των συνομηλίκων και άλλων
- Αυτές αποσκοπούν ή οδηγούν στην ενδυνάμωση του ατόμου ώστε να εκδηλώσει στοιχεία θετικής προσαρμογής...
- ...παρά την ύπαρξη σοβαρών απειλών, δυσχερειών, τραυμάτων και πιέσεων.

Πρόσληψη της ψυχικής ανθεκτικότητας

Hardiness: γίνεται έτσι κατανοητό το προσωπικό στυλ που συνδυάζει χαρακτηριστικά όπως η δέσμευση, ο έλεγχος και η πρόκληση.

Resilience: θεωρείται έτσι η ικανότητα του ατόμου να προσαρμόζεται θετικά στις αντιξοότητες.

Η ανθεκτικότητα στην ελληνική: Στην ελληνική αυτά τα προβλήματα δεν υφίστανται... Ως ψυχική ανθεκτικότητα θα μπορούσε να εκλαμβάνεται η αντοχή απέναντι στις αντίξοες καταστάσεις ώστε να αυξάνεται η αποτελεσματικότητα του ατόμου κατά τη διαχείρισή τους.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Θεωρητικό πλαίσιο

Διάκριση των ερευνών σε δύο ομάδες:

A: ΜΕΙΩΣΗ ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Οι έρευνες αυτές διερευνούν τους παράγοντες μείωσης της ψυχικής ανθεκτικότητας των γονέων που τους προκαλούν άγχος, ανησυχία, κατάθλιψη και κοπώσεις ψυχοσωματικού τύπου.

B: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Οι έρευνες αυτές αναφέρονται στους παράγοντες μείωσης της ψυχικής ανθεκτικότητας, ενδιαφέρονται ωστόσο κυρίως για τους παράγοντες ενίσχυσής της, δηλαδή για το υποστηρικτικό πλαίσιο προς χάριν της οικογένειας.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Ερευνητικά κενά

Δύο κύρια ερευνητικά κενά:

A: ΔΕΝ ΕΡΕΥΝΑΤΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ Η ΠΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ

Οι έρευνες δίνουν την εντύπωση ότι η διαχείριση του αυτισμού είναι μια μονόπλευρη υπόθεση που αφορά αποκλειστικά στις μητέρες. Το γεγονός οφείλεται στις ιδιαίτερες επιπτώσεις του αυτισμού στην ψυχική, πνευματική και σωματική υγεία των μητέρων με παιδιά στο φάσμα του αυτισμού.

B: ΔΕΝ ΕΡΕΥΝΑΤΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ Η ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΣΤΟΝ ΘΕΟ

Ορισμένες έρευνες, χωρίς να διερευνάται σε πιο γενικευμένο επίπεδο αυτή η παράμετρος, δείχνουν ότι ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες αποδίδουν την προέλευση του αυτισμού και εναποθέτουν τις ελπίδες τους για τη θεραπεία του στη θεία βούληση. Συμβαίνει αυτό σε ελληνικές περιοχές με μειονότητες όπως οι Μουσουλμάνοι της Θράκης;

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Ερευνητικά ερωτήματα

Επτά ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πως σχετίζονται μεταξύ τους οι συνιστώσες της οικογενειακής ψυχικής ανθεκτικότητας και πως οι επιμέρους διαστάσεις του γονικού άγχους γονέων με παιδί στο φάσμα του αυτισμού συσχετίζονται με την ανθεκτικότητα;
2. Υψηλά επίπεδα κοινωνικής υποστήριξης συσχετίζονται σημαντικά με υψηλά επίπεδα οικογενειακής ψυχικής ανθεκτικότητας στο σύνολό της; Με ποιους επιμέρους τομείς της υπάρχει ισχυρότερη συσχέτιση;
3. Υψηλά επίπεδα κοινωνικής υποστήριξης συσχετίζονται σημαντικά με χαμηλά επίπεδα γονικού άγχους; Με ποιες συνιστώσες του γονικού άγχους υπάρχει ισχυρότερη συσχέτιση;
4. Υψηλά επίπεδα γονικού άγχους συσχετίζονται σημαντικά με χαμηλά επίπεδα οικογενειακής ψυχικής ανθεκτικότητας; Πως συσχετίζονται μεταξύ τους τα επιμέρους τμήματα των δύο χαρακτηριστικών των γονέων με παιδί στο φάσμα του αυτισμού;

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Ερευνητικά ερωτήματα

Επτά ερευνητικά ερωτήματα:

5.Υπάρχει διαφορά στα επίπεδα της οικογενειακής ψυχικής ανθεκτικότητας, του γονικού άγχους και της κοινωνικής υποστήριξης σε σχέση με το φύλο των γονέων παιδιού στο φάσμα του αυτισμού;

6.Υπάρχει διαφορά στα επίπεδα της οικογενειακής ψυχικής ανθεκτικότητας, του γονικού άγχους και της κοινωνικής υποστήριξης σε σχέση με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων με παιδί στο φάσμα του αυτισμού;

7.Υπάρχει διαφορά στα επίπεδα της οικογενειακής ψυχικής ανθεκτικότητας, του γονικού άγχους και της κοινωνικής υποστήριξης που βιώνουν οι γονείς με παιδί στο φάσμα του αυτισμού σε σχέση με το φύλο, την ηλικία και την ακριβή διάγνωση του ίδιου του παιδιού;

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Δείγμα πληθυσμού

Αριθμός γονέων:

624, ισομερώς κατανεμημένοι ανά φύλο.

Εθνικότητα:

Έλληνες = 97,6% = 609 / Ξένοι = 2,4% = 15.

Θρήσκευμα:

Χριστιανοί = 93,9% = 586 / Μουσουλμάνοι = 6,1% = 38.

Κατοικία:

Νομός Έβρου: 20,8% = 130 γονείς.

Νομός Ροδόπης: 12,0% = 80 γονείς

Νομός Ξάνθης: 11,5% = 72 γονείς

Νομός Σερρών: 15,4% = 96 γονείς

Νομός Δράμας: 19,2% = 120 γονείς

Νομός Καβάλας: 8,3% = 52 γονείς

Νομός Κυκλάδων: 11,9% = 74 γονείς

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Δείγμα πληθυσμού

Μορφωτικό επίπεδο:

Πρωτοβάθμιο: $27,4\% = 171$ γονείς

Γυμνάσιο: $12,8\% = 80$ γονείς

Λύκειο: $26,99\% = 168$ γονείς

Τριτοβάθμιο: $32,9\% = 205$ γονείς

Οικογενειακό εισόδημα:

Μικρότερο των 15.000 ευρώ: $42,6\% = 266$ γονείς

Μεταξύ 15.000 και 20.000: $43,6\% = 272$ γονείς

Μεγαλύτερο των 20.000 ευρώ: $13,8\% = 86$ γονείς

Φύλο αυτιστικού παιδιού:

Γονείς αγοριών: $81,1\% = 506$ συμμετέχοντες

Γονείς κοριτσιών: $18,9\% = 118$ συμμετέχοντες

Μέση ηλικία παιδιών: 12,45 έτη.

Διάγνωση: ΑΥΤΙΣΜΟΣ: $90,4\% = 282$ / ASPREGER: $9,6\% = 30$.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: Ερωτηματολόγιο / Προσέγγιση δείγματος

- Οι γονείς προσεγγίσθηκαν μέσω των καταλόγων του ΚΕΔΔΥ στο οποίο τηρείται αρχείο με τα παιδιά που δέχονται θεραπεία.
- Η προσέγγισή τους πραγματοποιήθηκε με ταχυδρομική αποστολή στην διεύθυνση κατοικίας τους
- Διανεμήθηκε και συνοδευτικό έντυπο το οποίο τους ενημέρωνε αναλυτικά για τον σκοπό και τους στόχους της ερευνητικής διαδικασίας.
- Οι γονείς κλήθηκαν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο στο σύνολό του χωρίς η διάρκεια της συμπλήρωσης να υπερβαίνει τα 30 λεπτά.
- Τονίστηκε η σπουδαιότητα της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου από τον κάθε γονιό ξεχωριστά, χωρίς να υπάρχει συνεννόηση μεταξύ των συντρόφων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

1

Η οικογενειακή επικοινωνία & επίλυση προβλημάτων συσχετίζεται ισχυρά με την αξιοποίηση κοινωνικών και οικονομικών πόρων, με τη διατήρηση θετικής σκέψης καθώς και με την ικανότητα απόδοσης νοήματος σε αντιξοότητες.

Η οικογενειακή συνεκτικότητα συσχετίζεται ασθενώς μονάχα με την ικανότητα απόδοσης νοήματος σε αντιξοότητες.

2

Η γονική θλίψη συσχετίζεται ισχυρά με την δυσλειτουργική αλληλεπίδραση γονέα-παιδιού με υψηλά επίπεδα της μίας να συνδέονται ισχυρά με υψηλά επίπεδα της άλλης.

Υψηλά επίπεδα γονικής θλίψης και δυσλειτουργικής αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού συνδέονται μέτρια με μεγάλες δυσκολίες του παιδιού.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3

Η συνολική οικογενειακή ψυχική ανθεκτικότητα γονέων με παιδί στο φάσμα του αυτισμού συσχετίζεται μέτρια με την κοινωνική υποστήριξη την οποία έχουν οι γονείς.

Η οικογενειακή επικοινωνία & επίλυση προβλημάτων και η αξιοποίηση κοινωνικών και οικονομικών πόρων συσχετίζονται επίσης μετρίως προς την ίδια κατεύθυνση.

4

Η κοινωνική υποστήριξη των γονέων με παιδί στο φάσμα του αυτισμού συνδέεται ασθενώς και αντιστρόφως ανάλογα με το άγχος το οποίο βιώνουν.

Μικρή κοινωνική υποστήριξη γονέων σχετίζεται ασθενώς, με υψηλά επίπεδου συνολικού άγχους αλλά και γονικής θλίψης, δυσλειτουργικής αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού και δυσκολιών του παιδιού.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5

Η οικογενειακή ψυχική ανθεκτικότητα των γονέων και όλες οι εκφάνσεις της, αλληλεπιδρούν ασθενώς έως μέτρια και αντίρροπα με το γονικό άγχος με το οποίο επιβαρύνονται οι γονείς με παιδιά στο φάσμα του αυτισμού.

Συσχετίσεις μεταξύ των υποκλιμάκων Γονικού Άγχους

Πίνακας Β.2.4.2				
Συντελεστές Συσχέτισης (Pearson r) μεταξύ των υποκλιμάκων PSI-SF (N=624).				
Υποκλίμακες PSI-SF		PD	P-CDI	DC
PD	Pearson' s r	1	0,564**	0,605**
	p-value		0,000	0,000
P-CDI	Pearson' s r		1	0,856**
	p-value			0,000
DC	Pearson' s r			1
	p-value			
Σημείωση: *= p< .05, **= p< .01				

Συσχετίσεις μεταξύ των υποκλιμάκων της Οικογενειακής Ψυχικής Ανθεκτικότητας

Πίνακας Β.2.4.1.							
Συντελεστές Συσχέτισης (Pearson r) μεταξύ των υποκλιμάκων FRAS (N=624)							
Υποκλίμακες FRAS		FCPS	USER	MPO	FC	FS	AMMA
FCPS	Pearson's r	1	0,800**	0,743**	0,072	0,315**	0,682**
	p-value		0,000	0,000	0,072	0,000	0,000
USER	Pearson's r		1	0,630**	0,049	0,329**	0,573**
	p-value			0,000	0,225	0,000	0,000
MPO	Pearson's r			1	-0,027	0,195**	0,115**
	p-value				0,503	0,000	0,000
FC	Pearson's r				1	0,020	0,115**
	p-value					0,623	0,004
FS	Pearson's r					1	0,199**
	p-value						0,000
AMMA	Pearson's r						1
	p-value						
Σημείωση: * = p< .05, ** = p< .01							

Συσχετίσεις μεταξύ της Οικογενειακής Ψυχικής Ανθεκτικότητας, του Γονικού Άγχους, της Κοινωνικής Υποστήριξης και των Υποκλιμάκων τους

Πίνακας Β.2.4.3.						
Συντελεστές Συσχέτισης (Pearson r) μεταξύ των κλιμάκων FRAS, SSI, PSI-SF και των υποκλιμάκων τους (N=624)						
Κλίμακες & Υποκλίμακες		PSI-SF συνολικά	PD	P-CDI	DC	SSI
SSI	Pearson' s r	-0,261**	-0,295**	-0,166**	-0,230**	1
	p-value	0,000	0,000	0,000	0,000	
FRAS συνολικά	Pearson' s r	-0,301**	-0,230**	-0,280**	-0,287**	0,449**
	p-value	0,000	0,225	0,000	0,000	0,000
FCPS	Pearson' s r	-0,285**	-0,212**	-0,267**	-0,278**	0,433**
	p-value	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
USER	Pearson' s r	-0,279**	-0,218**	-0,256**	-0,265**	0,398**
	p-value	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
MPO	Pearson' s r	-0,218**	-0,150**	-0,213**	-0,216**	0,315**
	p-value	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
FC	Pearson' s r	-0,143**	-0,105	-0,118**	-0,154**	0,124**
	p-value	0,000	0,008	0,003	0,000	0,000
FS	Pearson' s r	-0,104**	-0,081*	-0,116**	-0,082*	0,171**
	p-value	0,000	0,044	0,004	0,041	0,000
AMMA	Pearson' s r	-0,210**	-0,210**	-0,169**	-0,179**	0,370**
	p-value	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Σημείωση: * = p< .05, ** = p< .01						

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6

Το φύλο του γονέα επιδρά σημαντικά στα επίπεδα της συνολικής οικογενειακής ψυχικής ανθεκτικότητας με τους άντρες γονείς να εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τις γυναίκες. Σε περισσότερες από 95 στις 100 περιπτώσεις οι άντρες γονείς διαμορφώνουν μικρότερα επίπεδα συνολικού άγχους, γονικής θλίψης και άγχους που οφείλεται στην δυσλειτουργική αλληλεπίδραση γονέα-παιδιού και στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το παιδί.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

7

Το θρήσκευμα του γονέα επιδρά στην συνολική οικογενειακή ψυχική ανθεκτικότητα με τους χριστιανούς γονείς να διαμορφώνουν υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τους μουσουλμάνους.

Εμφανίζονται ικανότεροι στην οικογενειακή επικοινωνία & επίλυση προβλημάτων, αξιοποιούν καλύτερα τους κοινωνικούς και οικονομικούς πόρους, διατηρούν περισσότερο θετική άποψη, έχουν μεγαλύτερη οικογενειακή πνευματικότητα και μπορούν ευκολότερα να αποδώσουν νόημα σε αντιξοότητες σε σχέση με τους μουσουλμάνους το θρήσκευμα γονείς. Επιπλέον, τυγχάνουν μεγαλύτερης κοινωνικής υποστήριξης και διαμορφώνουν χαμηλότερα επίπεδα συνολικού άγχους και γονικής θλίψης.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

8

Το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων σχετίζεται σημαντικά με την κοινωνική υποστήριξη που απολαμβάνουν οι γονείς με παιδί στον αυτισμό. Όσο υψηλότερο το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης του γονέα τόσο μεγαλύτερη η κοινωνική υποστήριξη την οποία και έχει.

Αντίστροφη είναι η επίδραση του στην διαμόρφωση των επιπέδων του συνολικού άγχους, της γονικής θλίψης, της δυσλειτουργικής αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού και των δυσκολιών του παιδιού, με χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης να συνδέονται με υψηλότερα επίπεδα των ανωτέρω χαρακτηριστικών.

Ανάλυση Διακύμανσης των κλιμάκων ως προς το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτώμενων

Σημείωση: * = $p < .05$

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

9

Το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα επιδρά σημαντικά στην διαμόρφωση των επιπέδων των μελετώμενων χαρακτηριστικών. Όσο υψηλότερη η οικονομική ευρωστία των γονέων με παιδί στο φάσμα του αυτισμού, τόσο μεγαλύτερη η κοινωνική υποστήριξη η οποία έχουν, τόσο υψηλότερη η συνολική ψυχική ανθεκτικότητα την οποία αναπτύσσουν και τόσο ηπιότερο το αίσθημα άγχους το οποίο βιώνουν.

Πίνακας Β.2.4.7.

Ανάλυση Διακύμανσης των κλιμάκων και υποκλιμάκων μέτρησης ως προς το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των ερωτώμενων

Κλίμακες	Ετήσιο οικογενειακό εισόδημα	Mean	SD	df	F	p-value
SSI	Κάτω από 15.000 €	39,38	5,128	2 621	106,814	0,000*
	15.000 – 20.000 €	43,65	3,472			
	Πάνω από 20.000 €	45,83	3,189			
FRAS συνολικά	Κάτω από 15.000 €	151,56	9,013	2 621	43,869	0,000*
	15.000 – 20.000 €	154,04	5,724			
	Πάνω από 20.000 €	160,56	9,043			
FCPS	Κάτω από 15.000 €	77,27	5,083	2 621	40,894	0,000*
	15.000 – 20.000 €	78,86	3,199			
	Πάνω από 20.000 €	82,19	5,403			
USER	Κάτω από 15.000 €	22,27	1,755	2 621	40,802	0,000*
	15.000 – 20.000 €	22,75	1,157			
	Πάνω από 20.000 €	23,92	1,146			
MPO	Κάτω από 15.000 €	17,04	1,281	2 621	31,234	0,000*
	15.000 – 20.000 €	17,42	0,901			
	Πάνω από 20.000 €	18,12	1,142			
FS	Κάτω από 15.000 €	11,77	1,511	2 621	9,664	0,000*
	15.000 – 20.000 €	11,39	1,518			
	Πάνω από 20.000 €	12,13	1,493			
AMMA	Κάτω από 15.000 €	8,30	1,095	2 621	29,878	0,000*
	15.000 – 20.000 €	8,66	0,685			
	Πάνω από 20.000 €	9,13	0,865			
PSI-SF συνολικά	Κάτω από 15.000 €	120,06	12,994	2 621	53,242	0,000*
	15.000 – 20.000 €	115,18	13,806			
	Πάνω από 20.000 €	101,97	18,094			
PD	Κάτω από 15.000 €	38,97	4,847	2 621	62,753	0,000*
	15.000 – 20.000 €	36,71	4,824			
	Πάνω από 20.000 €	31,87	6,735			
P-CDI	Κάτω από 15.000 €	41,65	4,952	2 621	29,314	0,000*
	15.000 – 20.000 €	40,74	4,829			
	Πάνω από 20.000 €	36,79	6,497			
DC	Κάτω από 15.000 €	39,44	5,722	2 621	34,734	0,000*
	15.000 – 20.000 €	37,73	5,919			
	Πάνω από 20.000 €	33,30	6,639			

Σημείωση: * = $p < .05$

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

10

Το φύλο του παιδιού με διάγνωση συνδρόμου στο φάσμα του αυτισμού επιδρά σημαντικά μόνο στην οικογενειακή πνευματικότητα των γονέων του, με γονείς κοριτσιών να βιώνουν μεγαλύτερη οικογενειακή πνευματικότητα σε σχέση με τους γονείς των αγοριών.

Το συμπέρασμα είναι πολύ ενδιαφέρον διότι αφορά σε ενδεχόμενη διαφορετική αντιμετώπιση των αυτιστικών παιδιών από τους γονείς τους σύμφωνα με το φύλο τους.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

11

Η ηλικία του παιδιού με διάγνωση συνδρόμου στο φάσμα του αυτισμού συσχετίζεται πολύ ασθενώς με τη οικογενειακή συνεκτικότητα και οικογενειακή πνευματικότητα των γονέων και δεν μπορεί να προβληθεί ως ισχυρό συμπέρασμα της έρευνας.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

11

Η ακριβής διάγνωση του συνδρόμου στο ευρύτερο φάσμα του αυτισμού αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην διαμόρφωση των μελετώμενων χαρακτηριστικών.

Γονείς των οποίων το παιδί έχει διαγνωστεί με ΔΑΦ υψηλής λειτουργικότητας, βιώνουν μεγαλύτερη κοινωνική υποστήριξη, έχουν αναπτύξει μεγαλύτερη συνολική ψυχική ανθεκτικότητα αντιμετωπίζουν λιγότερο άγχος στο σύνολό του σε σχέση με τους γονείς παιδιών με αυτισμό.

Εμφανίζονται ικανότεροι στην οικογενειακή επικοινωνία & επίλυση προβλημάτων, αξιοποιούν καλύτερα τους κοινωνικούς και οικονομικούς πόρους, διατηρούν περισσότερο θετική άποψη, έχουν μεγαλύτερη οικογενειακή πνευματικότητα και μπορούν ευκολότερα να αποδώσουν νόημα σε αντιξοότητες σε σχέση με τους γονείς παιδιών με αυτισμό.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα ευρήματα της έρευνας συμφωνούν με το μεγαλύτερο σώμα της βιβλιογραφίας.

Δεν επιβεβαιώθηκαν ωστόσο ποσοτικά όλες οι απόψεις της τρέχουσας βιβλιογραφίας, δηλαδή ορισμένοι συσχετισμοί υπήρξαν ασθενείς

- Ορισμένοι περιορισμοί επηρέασαν ενδεχομένως έως έναν βαθμό τα αποτελέσματα, δηλαδή προκαλούν προβληματισμό σχετικά με τη γενίκευσή τους. Γεωγραφική κατανομή του δείγματος

- Οικογενειακή κατάσταση

- Αδυναμία αξιολόγησης παραμέτρων όπως η κατάθλιψη, η μοναξιά, οι διαπροσωπικές σχέσεις και κοινωνικές δεξιότητες των γονέων.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Νέο ερευνητικό κενό: η αντιμετώπιση των παιδιών με ΔΑΦ από τους γονείς σε σχέση με το φύλο όχι των γονέων αλλά των παιδιών τους.

Σχετικά ερευνητικά ερωτήματα:

A) Αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι γονείς παιδιών με αυτισμό τα αυτιστικά αγόρια από τα αυτιστικά κορίτσια;

B) Εάν παρατηρείται πράγματι διαφοροποίηση στην αντιμετώπιση αυτή, διαπιστώνεται ότι οφείλεται αυτή η διαφορά στη συμπεριφορά του παιδιού και στη σοβαρότητα των συμπτωμάτων του, ή αποτελεί παράγωγο κοινωνικών στερεοτύπων, δηλαδή διαφορετικών προσδοκιών των γονέων από τα αγόρια και τα κορίτσια στην εκπλήρωση του κοινωνικού τους ρόλου;

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΔΑΦ

Συμπερίληψη της διαχείρισης της κατάστασης των γονέων σε συνδυασμό με τη θεραπεία που δέχεται το παιδί.

Οι παρεμβάσεις έναντι του ΔΑΦ πρέπει να φέρουν ολιστικό χαρακτήρα ο οποίος θα περιλαμβάνει και την παρέμβαση στην ψυχική ανθεκτικότητα των γονέων, με αντικειμενικό στόχο την ενίσχυσή της.

Δεν ευθύνονται πάντοτε τα αυτιστικά συμπτώματα για τη μειωμένη ψυχική ανθεκτικότητα, το άγχος και τις λοιπές ψυχολογικές και συναισθηματικές επιδράσεις στους γονείς, αλλά μπορεί να συμβαίνει και το αντίστροφο.

Η μειωμένη ψυχική ανθεκτικότητα των γονέων, το άγχος τους και η απογοήτευσή τους, είναι πιθανόν να τους οδηγούν σε συμπεριφορές οι οποίες είναι πολύ αρνητικές απέναντι στο αυτιστικό παιδί.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΔΑΦ

Σημαντική η διαφορά του φύλου ως προς τη διαχείριση του ΔΑΦ

Η μητέρα βρίσκεται σε μειονεκτικότερη θέση έναντι του πατέρα.

Το ΔΑΦ είναι μια πολύ απαιτητική κατάσταση και κάθε παρέμβαση με στόχο τους γονείς θα πρέπει να προωθεί την επίγνωση ότι οι ευθύνες για την αντιμετώπιση του προβλήματος επιβαρύνουν τους δύο γονείς εξίσου. Οι πατέρες θα πρέπει να στηρίζουν ψυχολογικά και συναισθηματικά τις γυναίκες, όπως αυτές κάνουν όταν οι σύζυγοί τους βιώνουν καταθλιπτικά συμπτώματα εξαιτίας της κατάστασης του παιδιού. Η συναισθηματική και ψυχολογική στήριξη των γυναικών θα μειώσει λογικά το έντονο άγχος τους και θα ενδυναμώσει το αίσθημα της κοινής προσπάθειας απέναντι σε ένα σοβαρότατο πρόβλημα, που δεν μπορεί να απασχολεί μονομερώς το οικογενειακό περιβάλλον.